

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

REMISSVAR (Fi2011/2202)

Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämningsen (SOU 2011:39)

Sveriges Akademikers Centralorganisation har beretts tillfälle att yttra sig över "Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämningsen" (SOU 2011:39). Svaret har behandlats av Saco:s styrelse.

Saco delar uppfattningen att utjämningsystemet bör ge likvärdiga förutsättningar för kommunernas och landstingens verksamhet över hela landet. Saco accepterar den inkomstutjämningsen som ligger i utjämningsystemet, för att undvika att kommuner med avfolkning prioriterar ned t.ex. utbildning och därmed försämrar hela landets utvecklingsmöjligheter.

Saco delar uppfattningen att det är önskvärt att undvika riktade bidrag, så att kommuner och landsting inom självstyrelsens ram får avgöra var resurserna kommer till bäst användning. Samtidigt vill statsmakterna tillförsäkra medborgarna goda villkor på en rad olika områden. I många fall har staten lagfäst normer för vad som bör gälla. Det är angeläget att det på dessa områden finns en stark och kompetent statlig tillsyn och uppföljning, som vakar över att den kommunala verksamheten ger det avsedda resultatet.

I den mån dessa resultat inte uppnås måste det finnas möjligheter att ställa missförhållanden till rätta. Det kan förutsätta att de lagfasta normerna förenas med sanktionsmöjligheter i enskilda fall, t.ex. vitesförelägganden, men riktade statsbidrag kan också vara en möjlighet att förstärka verksamheter som fallerat.

Förutsättningarna för den kommunala verksamheten påverkas av omvärldens förändringar, inte minst befolkningsutvecklingen. Utredningen tar upp frågor som har med stark befolkningsökning och stark befolkningsminskning att göra, men den problematiserar inte den grundläggande frågan: i vilken utsträckning ska utjämningsystemet parera långsiktiga och varaktiga demografiska förändringar?

Saco sympatiserar med den inställning som kommer till uttryck i förslagen om övergångsbidrag för att ge kommuner och landsting andrum vid anpassningen, men ställer sig skeptiskt till permanenta stödlösningar. Det är rimligt att uppmärksamma problemet med pensionsskulden i kommuner som drabbats av stark befolkningsminskning de senaste årtiondena, men det är tveksamt om utjämningsystemet ska konstrueras för att stödja små gymnasieskolor. När det gäller förskolor och grundskolor är närhetsprincipen angelägen, men det är knappast lika självklart på högre stadier. Av omtanke om elevernas möjligheter att få en god utbildning kan det vara klokare att utgå från relativt stora gymnasieenheter som norm, därför att dessa har bättre förutsättningar att samla en lärarkår med hög kompetens, även om det betyder att en del gymnasieenheter får läggas ned och alla elever inte kan få gymnasieutbildning i den kommun där de bor. Det är en rättighet för eleverna att få god utbildning, inte för kommunerna att ha en egen gymnasieskola. Liknande överväganden kan vara aktuella på andra områden, t.ex. inom omsorgen och sjukvården.

Överhuvudtaget kan det ifrågasättas, i hur hög grad utjämningsystemet ska motverka den samverkan emellan och ytterst sammanläggning av kommuner som befolkningsutvecklingen kan motivera. För att utveckla de kommunala verksamheterna kan sammanslagningar av de minsta kommunerna vara att

Josefin Edström
Samhällspolitiska
avdelningen
08-613 48 20
josefin.edstrom@saco.se

Sveriges akademikers
centralorganisation
Box 2206
103 15 Stockholm
Besök: Lilla Nygatan 14
Tel växel: 08-613 48 00
Fax: 08-24 77 01
E-post: kansli@saco.se
www.saco.se

föredra. Utjämningsystemet bör inte konservera den nuvarande strukturen, utan snarare möjliggöra en smidig utveckling. Ur den synvinkeln är det välkommet att utredningen föreslår övergångsvisa åtgärder för att kompensera det intäktsbortfall som kan uppstå vid en kommunsammanslagning.

Saco välkomnar kommitténs förord för att regionala lönekostnadsskillnader ska omfattas av utjämningsen. Med en långt driven inkomstutjämningsen vore det orimligt att inte utjämna för lönekostnaderna, eftersom en utebliven utjämningsen i detta avseende de facto skulle innebära en successiv urgröpning av tillväxtkommunernas betalningsförmåga alternativt en utarmning av personalens kompetens.

Saco stöder förslaget att komponenten Barn och ungdomar med utländsk bakgrund beräknas på kommundels- i stället för kommunnivå.

I ett längre perspektiv vore det angeläget att pröva den kommunala utjämningsens effekter på samhällsekonomin och produktiviteten. Flera iakttagare – bland annat Internationella valutafonden (IMF) – har påpekat att det svenska systemet innebär att enskilda kommuner kan höja skatten för att öka sina inkomster, medan de negativa effekterna på t.ex. arbetsutbudet i allt väsentligt övervältras på kollektivet via utjämningsystemet. Därmed har kommuner och landsting i detta avseende svaga incitament att öka effektiviteten, vilket är beklagligt ur samhällsekonomisk synvinkel. Saco anser det befogat att överväga en annan ordning, t.ex. att minska intäkterna av en skattehöjning med en viss andel och i motsvarande mån kompensera en del av intäktsbortfallet vid en skattesänkning. Det skulle öka incitamenten för landstingen och kommunerna att se över produktiviteten i den egna verksamheten, till gagn för hela samhällsekonomin utveckling.

För systemets trovärdighet är det också angeläget att utveckla redovisningen av de siffror som de olika faktorerna bygger på.

Saco hänvisar vidare till bilagt remissvar från Lärarnas Riksförbund.

SVERIGES AKADEMIKERS CENTRALORGANISATION

Göran Arrius

Gunnar Wetterberg